

SOPHIA PERENNIS

Publisher: Iranian Institute of Philosophy

Email: javidankherad@irip.ac.ir

Tel: +982167238208

Attribution-Non Commercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Open Access Journal

SOPHIA PERENNIS

The Semiannual Journal of Sapiential Wisdom and Philosophy

Vol. 19, Number 2, autumn and winter 2023, Serial Number 42

Could Science Challenge Philosophical Naturalism? On the Relation of Philosophical and Methodological Naturalism

PP: 47-70

DOI: 10.22034/IW.2023.389539.1679

Zahra Zargar*

Abstract

The long-term Naturalism-Supernaturalism debate among philosophers has been developed with respect to the question of the existence of supernatural entities. According to philosophical Naturalism, all there is are natural; while supernaturalists postulate supernatural entities like God, soul, etc. in their ontological framework. Recently the most heated debates on this issue are informed by scientific theories and the philosophers of both camps invoke contemporary scientific achievements in their philosophical arguments. This paper is concerned with the question: is it possible for philosophical Naturalism to be challenged by scientific theories? The importance of this question is due to the dilemma it puts in the foreground of philosophical naturalists. If the philosophical naturalist answers the question negatively, she cannot legitimately appeal to scientific theories as

---

* PhD Graduate of Philosophy of Science and Technology, Tarbiat Modares University,

Tehran, Iran. zargar89@gmail.com.

Recived date: 17/12/2022

Accepted date: 19/3/2023

empirical evidence in favor of her position. Because then science *by default* and regardless of its empirical content would confirm Naturalism. On the other hand, the acceptance of the possibility of challenge would be available just at the expense of discarding methodological Naturalism. Methodological Naturalism as a principle that excludes any supernatural entity or supernaturalistic premise from scientific explanations, guarantees the compatibility of scientific worldview with Naturalism, and eliminates the possibility of challenge. Therefore, if the Naturalist wants to benefit from science in her arguments against supernaturalists in a non-dogmatic manner, she has to give up methodological Naturalism as a necessary principle of scientific inquiry.

Keywords: Philosophical Naturalism, Methodological Naturalism, Supernaturalism, Science.

Extended Abstract

Philosophical Naturalism has been defined by philosophers in various ways. One of the prominent definitions interprets the thesis as opposing supernaturalism, i.e., all there is are natural entities and there is no entity like an immaterial soul, God, angels, and so on. As a result, there have been long-term and wide philosophical debates dedicated to the contest between Philosophical Naturalism and Supernaturalism. The Naturalist camp usually appeals to arguments from inconsistency, un-testability, and redundancy of supernaturalistic postulates and claims. While supernaturalists emphasize the advantages of supernaturalism in explaining things like the complexity and order of the universe, morality, consciousness, abstract entities, and so forth.

In addition to these essentially philosophical arguments, scientific theories and discoveries stand as another angle to the debates. Both naturalists and supernaturalists try to apply science in a way that prefers their own view over the other. This paper discusses the condition under which, science can reasonably play a role in the contest between naturalism- supernaturalism. It is claimed that for science to be a legitimate source of evidence in this debate, it should preserve a degree of impartiality. This is articulated as the principle of “Challengingness”, according to which for science to be a legitimate source of evidence and argument in the Naturalism-Supernaturalism debate, it is required to be *in principle* both confirming and challenging for the two sides of the debate. It is claimed that this principle puts forward an important dilemma for Naturalists. Since if they accept the principle, then they have to give up Methodological Naturalism which is violating the principle. And if they reject the principle, it makes their use of science (which by default confirms Naturalism) for preferring their view as a dogmatic defense.

Before going to the main body of the argument, it is useful to take a look at how scientific theories would play a role in philosophical debates. As we know science concentrates on the empirical phenomena of the world. Answering philosophical questions is not an aim of science. However, the most heated recent debates on Naturalism-Supernaturalism are centered

around pieces of evidence that are derived from science; like evolution, fine-tuning of the universe, cognitive science discoveries, and so forth. It is worth noting that the structure of these scientific-philosophical arguments is not deductive. They are mostly structured as either *Inference to the Best Explanation* or *Bayesian Inference Argument*. In the former, scientific facts are taken as explananda and theoretical virtues of Naturalistic and Supernaturalistic arguments in explaining them are compared. And in the latter, scientific evidence enters into a probabilistic equation and contributes to determining the likelihood of each rival hypothesis. Thereby, science is able to participate in settling philosophical issues.

But for this participation to be legitimate, it is crucial for science to be an unbiased empirical judge. If we define the boundaries of science in a way that it in principle is always in concordance with one side on one hand, and in inconsistency with the other side on the other hand, appealing to science for settling this debate is a kind of begging the question and dogmatic defense. So, we can pose reasonably a principle of “Challengingness” which requires science to be *in principle* able to both confirm and challenge both sides of the Naturalism-Supernaturalism debate.

But how is it possible for this principle to be violated? At least one way to violate the principle is by defining science in a way that is always- in a strict sense- bound to natural entities and Naturalistic explanations, which is known as Methodological Naturalism. According to a common definition, Methodological Naturalism says that in a scientific inquiry, it is forbidden to appeal to supernatural entities, supernaturalistic claims, and explanations; scientific explanation should only include natural entities. Many philosophers (both Naturalists like Mahner and Forrest and Supernaturalists like Plantinga) recognize a close relation between Methodological and Metaphysical Naturalism. If we accept Methodological Naturalism, then scientific inquiries inevitably represent a pure naturalistic picture of the world. There is no space for any supernatural entity. So, the picture fits neatly with a naturalistic worldview as an exemplar of Philosophical Naturalism. Therefore, scientific theories would never confirm Supernaturalism over Naturalism. And simultaneously, they never challenge Philosophical Naturalism since they essentially are not able to challenge the adequacy of Naturalistic explanation: all permissible questions and answers are Naturalistic.

Here, the Philosophical Naturalist is faced with a dilemma. Since Methodological Naturalism is inconsistent with the principle of “Challengingness”, she should either preserve the principle (as a means to legitimize her use of science against Supernaturalism) at the expense of putting aside Methodological Naturalism and embracing more open boundaries for science; or, she should reject the principle and stay a Methodological Naturalist at the expense of not using science in her combat with Supernaturalist. Any way beyond this dilemma makes her defense of Philosophical Naturalism a dogmatic one.

References

- Applegate, Kathryn. 2013. "A Defense of Methodological Naturalism". *Perspectives on Science and Christian Faith*, No. 65
- Armstrong, David. 1978. "Naturalism, Materialism and First Philosophy". *Philosophia*. PP:261-276
- Dawes, Gregory. 2018. "Identifying Pseudo-Science: A Social Process Criterion". *Journal for General Philosophy of Science*. Vol.43 No.3
- Dennett, Daniel. 2011. "Truths that Miss Their Mark: Naturalism Unscathed". In *Science and Religion Are they Compatible?* Co-Authored By Plantinga and Dennett. Oxford. New York
- Dilley, Stephen. 2010. "Philosophical Naturalism and Methodological Naturalism Strange Bedfellows?", *Philosophia Christi*, Vol.12. No.
- Forrest, Barbara. 2000. "Methodological Naturalism and Philosophical Naturalism, Clarifying the Connection". *Philo*. Vol.3. Issue 2
- Leon, Felipe. 2019. "Varieties of Naturalism". In *Is God the Best Explanation of Things? A Dialogue* Co-Authored by Rasmussen and Leon. Palgrave MacMillan
- Mahner, Martin. 2011. "The Role of Metaphysical Naturalism in Science", *Science and Education*. Vol.21. Issue10
- Plantinga, Alvin. 2002. "Introduction: The Evolutionary Argument Against Naturalism". In *Naturalism Defeated?*. Ed. James Beilby. Cornell University Press: London.
- ----- 2008. "Against Naturalism". In *Knowledge of God* Co-Authored by Plantinga and Tooley, Blackwell Publishing.
- Rasmussen, Joshua. 2019. "For a Personal Foundation". In *Is God the Best Explanation of Things? A Dialogue*. Co-Authored by Rasmussen and Leon. Palgrave MacMillan
- Ruse, Michael. 2005. "Methodological Naturalism Under Attack", *South African Journal of Philosophy*, Vol.24 No.1
- Schmitt, Fredrick. 1995. "Naturalism", in *Companion to Metaphysics*. Eds. Kim and Sosa. Oxford. Basil Blackwell.
- Torrance, Andrew.2017. "Should a Christian Adopt Methodological Naturalism?". *Zygon*, vol. 52, no. 3

این مقاله با درجه علمی $\hat{E}$ پژوهشی پذیرفته شده است.

جاویدان خرد، شماره ۴۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۱ صفحات ۴۷-۷۰

آیا علم می‌تواند طبیعی‌گرایی فلسفی را به چالش بکشد؟ تأملی بر رابطه طبیعی‌گرایی فلسفی و طبیعی‌گرایی روش‌شناختی

زهرا زرگر*

چکیده

طبیعی‌گرایی فلسفی شامل این ادعا است که در جهان تنها هویت طبیعی وجود دارد. این دیدگاه، با فراطبیعی‌گرایی که وجود هویت‌های همچون خداوند، روح و ... را فرض می‌گیرد در تعارض است و اختلاف بین آنها موضوع مناقشات فلسفی گوناگونی بوده است. در مناقشات اخیر، علاوه بر ادله فلسفی، علم نیز به عنوان زاویه ورود مورد استفاده قرار گرفته و چارچوب بحث را از برهان‌های صرفاً فلسفی، به برهان‌های علمی-فلسفی تغییر داده است. در این مقاله به این پرسش می‌پردازیم که در چنین چارچوبی، نظریه‌های علمی علی‌الاصول می‌توانند طبیعی‌گرایی فلسفی را به چالش بکشند یا نه؟ ادعا این است که این پرسش مدافعین طبیعی‌گرایی فلسفی را بر سر یک دوراهی قرار می‌دهد. اگر به این پرسش پاسخی منفی بدهند، علم دیگر نمی‌تواند داوری مشروع و منبعی قابل قبول برای داوری میان طبیعی‌گرایی و فراطبیعی‌گرایی باشد. در عین حال پاسخ مثبت و پذیرش چالش برانگیزی نیز برای طبیعی‌گرایان هزینه‌ای دارد، چرا که مستلزم آن است که از تعهد به طبیعی‌گرایی روش‌شناختی دست بردارند. زیرا تعهد

* (نویسنده مسئول) دانش‌آموخته دکتری فلسفه علم و فناوری از دانشگاه تربیت مدرس رایانامه:

zargar89@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۹/۲۶

طبیعی‌گرایی ایجاب می‌کند یافته‌های علمی همواره موید طبیعی‌گرایی فلسفی بوده و هرگز موید فراطبیعی‌گرایی نباشند. بنابراین طبیعی‌گرایی فلسفی برای آن که از علم در دفاع از دیدگاه خود بهره‌برد و در عین حال متهم به جزمی‌گری نشود، ناچار است طبیعی‌گرایی روش‌شناختی را به عنوان اصلی ضروری برای فعالیت علمی قرار ندهد.

کلیدواژه‌ها: طبیعی‌گرایی روش‌شناختی، طبیعی‌گرایی فلسفی، فراطبیعی‌گرایی، علم

۱. مقدمه

فیلسوفان، آموزه طبیعی‌گرایی را به شیوه‌های گوناگونی تفسیر کرده و معانی متفاوتی به آن نسبت داده‌اند. به همین دلیل پیش از ورود به هر بحثی درباره طبیعی‌گرایی لازم است مشخص کنیم چه معنایی از آن را مراد کرده ایم. در یک تقسیم‌بندی کلی، طبیعی‌گرایی به سه قسم طبیعی‌گرایی فلسفی (یا متافیزیکی، یا وجودشناختی)، طبیعی‌گرایی معرفت‌شناختی، و طبیعی‌گرایی روش‌شناختی تقسیم می‌شود.

طبیعی‌گرایی فلسفی، شامل ادعایی درباره آن چیزی است که در جهان وجود دارد. در این مورد نیز دو تفسیر رایج میان فلاسفه وجود دارد: رویکرد سلبی که طبیعی‌گرایی را در نقطه مقابل فراطبیعی‌گرایی و نافی آن در نظر می‌گیرد؛ و رویکرد ایجابی که طبیعی‌گرایی را در دنباله‌روی از علم تعریف می‌کند. طبق رویکرد سلبی، طبیعی‌گرایی تنها وجود هویات طبیعی را می‌پذیرد، و وجود هر هویت فراطبیعی را انکار می‌کند. دیوید آرمسترانگ به این معنا خود را طبیعی‌گرا می‌داند و می‌گوید: «طبیعی‌گرایی آموزه‌ای است که می‌گوید واقعیت شامل چیزی جز یک نظام منفرد فضا-زمانی دربرگیرنده هرچیز نیست.» (Armstrong 1978: 261)

در این رویکرد، تعریف امر طبیعی و متمایز ساختن آن از هویات فراطبیعی کلیدی است. هسمانطور که در تعریف آرمسترانگ پیداست، او طبیعی بودن را معادل محصور بودن در فضا-زمان می‌داند. با این حال، غالباً فیلسوفان برای مشخص کردن امر طبیعی و فراطبیعی، به مصادیق مورد توافق آنها اشاره می‌کنند. به این ترتیب هوئیاتی چون روح، خداوند، فرشته و ... هوئیاتی فراطبیعی به حساب می‌آید. هر دیدگاهی که وجود چنین هوئیاتی را بپذیرد فراطبیعی‌گرایی به حساب آمده و دیدگاهی که وجود این

هویات و هویات مشابه آنها را انکار کند، طبیعی‌گرایی محسوب می‌شود (Plantinga 2008, 19).

اما طبق رویکرد ایجابی، طبیعی‌گرایی نوعی علم‌گرایی بوده و به منزله پیروی فلسفه از علم است. به عنوان نمونه کواین به این معنا خود را طبیعی‌گرا می‌داند. از نظر کواین «طبیعی‌گرایی تشخیص آن است که تنها درون علم است و نه یک فلسفه پیشینی، که واقعیت قابل شناسایی و توصیف است» در این رویکرد طبیعی‌گرا، وجودشناسی مورد قبول خود را با هویات پذیرفته‌شده در علم تنظیم می‌کند و ملاک برای پذیرش یا رد آن، فراطبیعی بودن یا نبودن نیست. چنان که کواین در ادامه می‌گوید: «اگر من در فرض وجود کیفیات حسی، جهان‌های ممکن، روح، یا یک خالق، منفعت تبیینی غیرمستقیمی بینم؛ با کمال میل آنها را نیز علمی به حساب خواهم آورد.» (Quine 1995, 251-252)

در مقاله حاضر با تعبیر اول از طبیعی‌گرایی فلسفی سروکار داریم که در نقطه مقابل فراطبیعی‌گرایی قرار می‌گیرد. بین این دو دیدگاه ناسازگار، در طول تاریخ مناقشات فلسفی درازدانه‌ای درگرفته است. در این مناقشات مدافعین طبیعی‌گرایی تلاش می‌کنند اشکالات فرض وجود هویات فراطبیعی را نشان دهند، و فراطبیعی‌گرایان نیز بر مزایای دیدگاه خود تاکید می‌کنند. طبیعی‌گرایان در استدلال‌های خود غالباً بر یکی از مفاهیم فراطبیعی (مانند روح، یا خداوند) متمرکز شده و دلایلی مبتنی بر زائد بودن فرض آن، عدم انسجام آن مفهوم، و یا تحقیق ناپذیری آن ارائه می‌کنند. از جمله این استدلال‌ها می‌توان به استدلال مرگ با هزاران کیفیت، و نامنسجم بودن مفهوم الوهیت از آنتونی فلو اشاره کرد^۱ (Flew 2000 & Flew 1984). از طرف دیگر مدافعان فراطبیعی‌گرایی در یک استراتژی مشترک، تلاش می‌کنند دلایل خود را بر نابسندگی تبیین‌های طبیعی‌گرایانه در مورد برخی امور خاص متکی کنند. آنها به اموری چون آگاهی، امر اخلاقی، هویات ریاضی، اعتماد پذیری قوای شناختی و ... به عنوان اموری که تنها فرض وجود هویتی فراطبیعی آنها را به بهترین شکل تبیین می‌کند اشاره می‌کنند (Leon 2019, 90).

اما علاوه بر برهان‌های فلسفی، زاویه‌ای دیگر در ورود به مناقشه طبیعی‌گرایی و فراطبیعی‌گرایی، نظریه‌های علمی بوده‌اند. نظریه‌های علمی به عنوان روایت‌هایی از جهان، دلالت‌هایی له‌وعلیه طبیعی‌گرایی یا فراطبیعی‌گرایی داشته و در استدلال‌های هر

یک از این دو جبهه مورد استناد قرار گرفته‌اند. به این ترتیب چارچوب مناقشه از استدلال‌های صرفاً فلسفی، به استدلال‌های علمی-فلسفی تغییر پیدا کرده است. با لحاظ کردن نقش نظریه‌های علمی در مناقشه طبیعی‌گرایی-فراطبیعی‌گرایی، در این مقاله به این پرسش می‌پردازیم که آیا نظریه‌های علمی علی‌الاصول می‌توانند طبیعی‌گرایی فلسفی را به چالش بکشند یا خیر؟ ادعای مقاله این است که این پرسش مدافع طبیعی‌گرایی را بر سر یک دوراهی قرار می‌دهد. اگر به این پرسش پاسخ منفی بدهد، نمی‌تواند از حمایت علم از طبیعی‌گرایی استفاده کند چون علم بنا به تعریف و فارغ از محتوای تجربی‌اش مدافع طبیعی‌گرایی فلسفی خواهد بود و این دیدگاه او را به جزم بدل خواهد کرد. و اگر به این پرسش پاسخ منفی بدهد باید از طبیعی‌گرایی روش‌شناختی به عنوان شرط لازم برای فعالیت علمی دست بردارد.

در قسمت بعدی مقاله درباره مناقشه طبیعی‌گرایی-فراطبیعی‌گرایی، و چگونگی ورود نظریه‌های علمی در این مناقشات بحث می‌شود. در قسمت سوم، اصل چالش برانگیزی صورت بندی شده و دوراهی فراروی طبیعی‌گرا تشریح می‌شود. در قسمت چهارم، این ادعا که طبیعی‌گرایی روش‌شناختی اصل چالش برانگیزی را نقض می‌کند مورد بحث قرار می‌گیرد. نهایتاً در قسمت پنجم دو انتقاد محتمل به این استدلال‌ها بیان شده و پاسخ داده می‌شود.

۲. مناقشه طبیعی‌گرایی- فراطبیعی‌گرایی و براهین علمی-فلسفی

مناقشه طبیعی‌گرایی و فراطبیعی‌گرایی اصالتاً مناقشه‌ای فلسفی درباره هویات موجود در جهان، و وجود خصالت‌های طبیعی یا فراطبیعی در آنهاست. در حالی که نظریه‌های علمی در بردارنده ادعای فلسفی صریحی نیستند، پرحرارت‌ترین بحث‌های معاصر حول طبیعی‌گرایی و فراطبیعی‌گرایی با ارجاع به یافته‌های علمی همچون نظریه تکامل، تنظیم ظریف کیهانی، یافته‌های علوم شناختی، و ... شکل گرفته است. برای مثال مدافعین طبیعی‌گرایی ادعا می‌کنند نظریه تکامل می‌تواند بسیاری از موضوعاتی را که سابقاً با تبیین‌های فراطبیعی‌گرایانه توضیح داده می‌شد، تبیین کند. موضوعاتی چون پیدایش انسان، وجود امر اخلاقی، و حتی وجود خود دین و باور به امر فراطبیعی. در نقطه مقابل مدافعین فراطبیعی‌گرایی ادعا می‌کنند در جهان پدیده‌هایی چون تنظیم ظریف کیهانی، یا پیچیدگی‌های زیستی تقلیل ناپذیر وجود دارد، که علی‌الاصول نمی‌توان آنها را با ارجاع به امور طبیعی تبیین کرد.

پرسشی که مطرح می‌شود این است که شکاف میان توصیفات تجربی نظریه‌های علمی، با ادعای فلسفی که از آن دفاع می‌کنند چگونه پر می‌شود؟ به عبارت دیگر گزاره‌های علمی چگونه در استدلالی فلسفی به کار می‌روند؟

در پاسخ به این پرسش باید توجه داشت برهان‌های علمی-فلسفی ذکر شده صورت استدلال قیاسی ندارند. این استدلال‌ها غالباً یا به صورت استنتاج بهترین تبیین (Inference to the Best Explanation) بوده، و یا صورت‌بندی بیزگرایانه (Bayesian Inference Argument) دارند. در استدلال از طریق استنتاج بهترین تبیین، فرضیه‌هایی رقیب وجود دارند که بر اساس ارزش‌هایی نظری میان آن‌ها داوری می‌شود. این ارزش‌ها شامل مواردی چون دایره تبیین گسترده‌تر، قدرت تبیین بیشتر، کمتر موضعی بودن، سازگاری بیشتر با دانش زمینه‌ای و ... می‌شود. با مقایسه دو فرضیه از این جهات، می‌توان درباره برتری آنها قضاوت کرد (Harman 1965, 89).

نظریه‌های علمی، تصویری از واقعیات جهان ارائه می‌دهند و نظریه‌های فلسفی نیز بناست همین واقعیات را در سطحی کلی‌تر و انتزاعی‌تر تبیین کنند. بنابراین گویی نظریه‌های علمی با ماهیت تجربی-انتزاعی خود، میان واقعیات بکر جهان و نظریه‌های انتزاعی فلسفی و ساطت می‌کنند. با این همه اینکه برای یافتن بهترین تبیین، چگونه باید میان فرضیه‌های رقیب قضاوت کرد، محل اختلاف است. تشخیص ارزش‌های نظری، تعیین وزن هر ارزش، و داوری نهایی درباره اینکه کدام فرضیه ارزش‌های بیشتری را برآورده می‌کند، همچنان می‌تواند مساله برانگیز باشد. برای مثال چگونگی تفسیر ارزش سادگی، محل اختلاف میان طرفداران خداباوری و خداباناباوری در تحلیل مساله تنظیم ظریف کیهانی است. ریچارد سوئین برن معتقد است فرضیه چندجهانی به واسطه هستی‌شناسی زائدی که دارد نسبت به خداباوری که وجود یک هویت مفرد را فرض می‌گیرد ارزش نظری کمتری دارد (Swinburne 2003, 118). در حالی که مدافعین چندجهانی معتقدند جهان‌های نامتناهی نسبت به خداوند هویات ساده‌تری هستند و به همین دلیل این فرضیه ارزش نظری بیشتری دارد.

در صورت‌بندی بیزگرایانه، محل بحث میزان احتمالی است که ما به دو فرضیه رقیب نسبت می‌دهیم. طبق رابطه بیز، بین احتمال شرطی که ما به یک فرضیه به شرط وجود یک شاهد تجربی نسبت می‌دهیم، با احتمالی که به آن فرضیه در حالت کلی نسبت می‌دهیم و همچنین احتمال وقوع آن شاهد تجربی چنین نسبت ریاضیاتی وجود دارد:

$$P(H|E\&K) = \frac{P(H|K)}{P(E)}$$

که در این رابطه H فرضیه مورد نظر، K دانش زمینه ای، و E شاهد تجربی است. در این رابطه E پدیده مشاهده شده‌ای است که نیازمند تبیین است و H فرضیه‌ای است که بناست آن را تبیین کند. طبق این رابطه هر قدر احتمال اولیه فرضیه ما به خودی خود بالاتر باشد، و شاهد رویت شده نیز به خودی خود نامحتمل باشد، احتمال صدق فرضیه به شرط وجود آن شاهد تجربی بالاتر می‌رود. برای مثال در مورد استدلال تنظیم ظریف کیهانی، E قرار گرفتن همزمان مقادیر پارامترهای متعدد کیهانی در بازه‌ای بسیار ظریف است که امکان پیدایش حیات را بر زمین فراهم ساخته است. و H فرضیه وجود خداوند است. هر قدر احتمال E پایین تر باشد، $P(H|E\&K)$ بالاتر می‌رود. در اینجا برای مقایسه دو فرضیه رقیب باید دید شواهد موجود میزان ارجحیت هر یک از آنها را تا چه حد بالا می‌برد.

در این صورت بندی نیز نظریه‌های علمی E یا همان شاهد تجربی را فراهم کرده و شهودی نسبت به میزان احتمال آن به دست می‌دهند. برای مثال راسموسن با استفاده از استدلالی بیزگرایانه وجود آگاهی را به مثابه شهودی تجربی گرفته و چنین استدلالی را طرح می‌کند (Rasmussen 2019, 105):

- $P(C|M)$ پایین نیست، هرگاه C این گزاره باشد که «مخلوقات پیچیده‌ای وجود دارند» و M این گزاره که «یک ذهن بنیادین وجود دارد.» و منظور از احتمال، احتمال معرفتی باشد (یعنی درجه معقولی از انتظار داشتن)
- $P(C|\sim M)$ بسیار پایین است.
- در نتیجه C از M حمایت می‌کند.

اگرچه در صورت بندی بیزگرایانه نیز نمی‌توان به اعداد دقیقی رسید و اختلافات فلسفی را به شکلی قاطع حل کرد. با این همه یافته‌های علمی در ایجاد شهود به نفع یا علیه دیدگاه‌های فلسفی از طریق احتمالی که ما به هر یک از آنها نسبت می‌دهیم نقش ایفا می‌کنند.

۳. اصل چالش برانگیزی و دوراهی پیش روی طبیعی‌گرا

بر اساس آنچه گفته شد، نظریه‌های علمی نیز می‌توانند به عنوان منبع قرینه و استدلال در مناقشه طبیعی‌گرایی - فراطبیعی‌گرایی نقش ایفا کنند. اما اینجا سوال دیگری به میان

می‌آید: در چنین چارچوبی، آیا نظریه‌های علمی هرگز می‌توانند طبیعی‌گرایی فلسفی را به چالش بکشند؟

این پرسش از این جهت اهمیت دارد که یک دوگانگی تزلزل‌آفرین در دیدگاه مدافعین طبیعی‌گرایی فلسفی را آشکار می‌کند. طبیعی‌گرایان فلسفی از طرفی برای تقویت شهود به نفع دیدگاه خود، تا حد زیادی بر تبیین‌های علمی به عنوان قرینه‌ای تجربی متکی هستند. اما از طرف دیگر مایلند علم را به گونه‌ای تعریف کنند که هرگز از دیدگاه مقابل - یعنی فراطبیعی‌گرایی - حمایت نکند. جمع این دو گرایش منجر به این می‌شود که علم به شیوه‌ای جزمی حامی طبیعی‌گرایی فلسفی باشد. چنین حمایتی نمی‌تواند مشروع و قابل قبول باشد. زیرا اگر چالش برانگیزی علم برای یکی از طرفین مناقشه علی‌الاصول منتفی باشد، تایید علم برای آن طرف نیز معنادار نبوده و مزیتی به حساب نمی‌آید.

این اصل را می‌توان به شیوه زیر صورت بندی کرد:

اصل چالش برانگیزی: نظریه‌های علمی در صورتی می‌توانند در مناقشه طبیعی‌گرایی - فراطبیعی‌گرایی به نحو مشروعی منبع قرینه و برهان باشند که برای هر دو طرف مناقشه بتوانند علی‌الاصول موید و چالش برانگیز باشند.

این اصل از طرفی بر نسبت داشتن علم با مساله مورد بحث در مناقشه تاکید دارد، و از طرف دیگر بر از پیش معین نبودن موضع علم نسبت به این مناقشه. پس می‌توان گفت پذیرش این اصل شرط لازم برای بهره بردن از شواهد علمی در مناقشه طبیعی‌گرایی - فراطبیعی‌گرایی است.

با نظر به دو مولفه این اصل، در دو حالت ممکن است این اصل را نپذیریم. حالت اول، وضعیتی است که در آن علم را نسبت به تمام چارچوب‌های متافیزیکی بی‌طرف بدانیم و بر این اساس ادعا کنیم علم نمی‌تواند در چنین مناقشه‌ای نقش ایفا کند. و حالت دوم، وضعیتی است که در آن علم را متعهد به طرفداری از یک چارچوب متافیزیکی خاص بدانیم.

همانطور که در قسمت قبل شرح داده شد، فیلسوفانی که از نظریه‌های علمی در مناقشه طبیعی‌گرایی - فراطبیعی‌گرایی استفاده می‌کنند (در هر دو جبهه بحث) نظریه‌های علمی را نسبت به دیدگاه‌های متافیزیکی بی‌ربط نمی‌دانند. و برای این موضوع دلایل قابل قبولی نیز ارائه می‌کنند. پس حالت اول ردّ این اصل شامل حالشان نخواهد شد. اما به

نظر می‌رسد فیلسوفان طبیعی‌گرا که متعهد به طبیعی‌گرایی روش‌شناختی هستند، مضمون حالت دوم شده و به این دلیل نمی‌توانند اصل چالش برانگیزی را بپذیرند.

۴. طبیعی‌گرایی روش‌شناختی چگونه اصل چالش برانگیزی را نقض می‌کند؟

همانطور که طبیعی‌گرایی فلسفی دارای دو تعبیر سلبی و ایجابی بود، طبیعی‌گرایی روش‌شناختی نیز با دو تعبیر متناظر تقریر شده است. طبق تعبیر ایجابی یا علم‌گرایانه، طبیعی‌گرایی روش‌شناختی شامل این ادعا است که بهترین روش برای شناخت حقایق جهان، روش علمی است. فردریک اش‌میت در شرح این تعبیر می‌گوید: «طبق طبیعی‌گرایی روش‌شناختی بهترین روش تحقیق در علوم اجتماعی یا فلسفه باید بر اساس روش‌های علوم طبیعی مدلسازی شوند» (Schmitt 1995, 343)

اما تعبیر سلبی طبیعی‌گرایی روش‌شناختی شامل این ادعا است که استفاده از هویت یا باورهای فراطبیعی، در تبیین‌های علمی مجاز نیست. در اصل این تقریر از طبیعی‌گرایی در نقطه مقابل فراطبیعی‌گرایی در علم تعریف شده و تجویزی برای فعالیت علمی ارائه می‌کند. مایکل روس طبیعی‌گرایی روش‌شناختی را به این معنا در نظر گرفته و می‌گوید: «طبیعی‌گرای روش‌شناختی فردی است که فرض می‌کند جهان بر اساس قوانین نقض ناشده به پیش می‌رود. که انسان‌ها می‌توانند جهان را در قالب چنین قوانینی بفهمند و علم تنها شامل چنین فهمی از جهان می‌شود، بدون ارجاع به هرگونه نیروی بیرونی یا فراطبیعی همچون خداوند.» (Ruse 2005, 45) همچنین پاول کورتز می‌گوید: «اولاً طبیعی‌گرایی به اصلی روش‌شناختی در تحقیق علمی متعهد است، به این معنا که تمام فرضیه‌ها و رویدادها باید با ارجاع به علل و رویدادهای طبیعی تبیین و آزمون شوند. معرفی علتی فراطبیعی یا متعالی در علم، تبیین‌های آن را از طبیعی‌گرایانه بودن خارج می‌کند. بر این اساس، تو سل به طراح هو شمند یا خالق قابل قبول نیست.» (Kurtz 1998, 17)

در اینجا نیز ما با تعبیر دوم از طبیعی‌گرایی روش‌شناختی سروکار داریم که ورود هویت و مفروضات فراطبیعی‌گرایانه را در علم ممنوع می‌شمرد. قریب به اتفاق طبیعی‌گرایان فلسفی این آموزه را پذیرفته و دانشمندان را ملزم به تعهد به آن می‌دانند. علاوه بر این بسیاری از دانشمندان نیز باور دارند در کار علمی باید از روش طبیعی‌گرایانه استفاده کنند. تا جایی که فیلسوفانی چون رابرت پناک، طبیعی‌گرایی روش‌شناختی را همچون

ملاک تحدیدی برای تمییز علم از غیر علم، و قاعده‌ای مبنایی برای فعالیت علمی به حساب می‌آورند (Pennock 2011, 184-186). طبیعی‌گرایی روش‌شناختی حتی میان فیلسوفان خداباور نیز مدافعان بسیاری دارد. مهمترین دلیل در دفاع از طبیعی‌گرایی روش‌شناختی این تصور است که تعهد به آن ضامن بی‌طرفی علم و همچنین آزمون‌پذیری تجربی آن است. فیلسوفان خداباوری چون پیر دوئم، ارنان مک مولین، و کاترین اپلگیت بر این مبنا از طبیعی‌گرایی روش‌شناختی دفاع کرده‌اند. پیر دوئم بطور خاص درباره فیزیک صحبت می‌کند و اشاره‌ای به طبیعی‌گرایی روش‌شناختی ندارد اما در واقع از نسخه‌ای از طبیعی‌گرایی روش‌شناختی دفاع می‌کند. او می‌گوید: «موضوع و ماهیت نظریات فیزیکی چیزهایی بیگانه با آموزه‌های دینی هستند و هیچ اتصالی با آنها ندارند.» (Duhem 1962, 278) دوهم معتقد است در تاریخ علم همواره تعهدات متافیزیکی بر اختلافات علمی سایه انداخته است و چنین تعهداتی باعث می‌شوند برخورد بی‌طرفانه‌ای با نظریات علمی نشود، و بر اساس گرایش‌های متافیزیکی عده‌ای طرفدار یا مخالف نظریه‌ای باشند. برای پرهیز از این وضع نامطلوب دانشمندان هنگام فعالیت علمی نباید گرایش‌های متافیزیکی خود را دخیل سازد. به این ترتیب دوهم هم معتقد است طرد باورهای دینی از علم، نه متکی بر متافیزیکی طبیعی‌گرایانه، بلکه صرفاً یک راهکار عملگرایانه برای ایجاد مشارکت حداکثری در علم است.

کاترین اپلگیت نیز دانشمندی خداباور و مدافع طبیعی‌گرایی روش‌شناختی است. او ضمن این که طبیعی‌گرایی روش‌شناختی را غیر از خدااناواری عملکردی می‌داند، همچون دوئم معتقد است تعهد به این اصل موجب می‌شود افراد با جهان‌بینی‌های گوناگون بتوانند کنار یکدیگر در آزمایشگاه علمی کار کنند. از نظر او این اصل ناظر به محدودیت روش تجربی علم است و منتهی به طبیعی‌گرایی متافیزیکی نمی‌شود. چرا که علم بنا بر محدودیت‌های خود تنها آن چیزی را که به وسیله تجربه آزمون‌پذیر است می‌تواند کشف کند و فعل الهی در نقطه کور علم قرار می‌گیرد (, ۲۰۱۳ □□□□□□□□ □□□□□□□□). (37 & 43).

اما آیا طبیعی‌گرایی روش‌شناختی واقعا نسبت به دیدگاه‌های متافیزیکی مختلف - از جمله طبیعی‌گرایی متافیزیکی - خنثاست؟ برخی فیلسوفان دلایلی در رد این ادعا ارائه می‌کنند. این فیلسوفان (که هم شامل فیلسوفان فراطبیعی‌گرا همچون پلنتینگا و هم

فیلسوفان طبیعی گرا چون ماهنر می‌شوند) ادعا می‌کنند طبیعی‌گرایی روش‌شناختی نسبت نزدیکی با طبیعی‌گرایی متافیزیکی دارد. این نسبت نزدیک از دو جهت قابل تعریف است: اولاً طبیعی‌گرایی روش‌شناختی تنها در صورتی موجه است که متعهد طبیعی‌گرایی متافیزیکی باشیم؛ و ثانیاً طبیعی‌گرایی روش‌شناختی منجر به تولید دانشی می‌شود که همواره با طبیعی‌گرایی متافیزیکی سازگار و موید آن است.

مارتین ماهنر در دفاع از سمت اول این نسبت دلیل آوری می‌کند. ماهنر می‌گوید: «طبیعی‌گرایی روش‌شناختی یک موضع وجود‌شناختی است، یعنی همان طبیعی‌گرایی وجود‌شناختی. اما به جای آن که بطور جزمی پذیرفته شده باشد، بطور موقتی پذیرفته شده است... اگر طبیعی‌گرایی روش‌شناختی واقعاً یک معرفت‌شناسی، یک دستورالعمل فرآیندی، یا مجموعه‌ای از قوانین صرفاً روش‌شناختی باشد در حقیقت انتخابی دلخواهانه یک دستورالعمل یا مجموعه قوانین خواهد بود؛ چرا که توسط یک دیدگاه متافیزیکی پشتیبانی نمی‌شود. در یک فلسفه واقع‌گرا، بودن مقدم بر دانستن است. این یعنی ساختار و اجزاء جهان باید در وهله اول شناخت را ممکن سازند. و باید به گونه‌ای باشند که روش‌های علمی با موفقیت به کار روند. بنابراین برای این که یک روش‌شناسی معنادار بوده و موفق عمل کند، باید متافیزیکی باشد که به تبیین کارکرد این روش‌شناسی کمک کند. بنابراین روش‌شناسی علم مبتنی بر طبیعی‌گرایی وجود‌شناختی است.» (Mahner 2011, 1456)

پس از نظر ماهنر برای آنکه در پذیرش طبیعی‌گرایی روش‌شناختی موجه باشیم، لازم است مفروضاتی وجود‌شناختی درباره جهان داشته باشیم. و این مفروضات لاجرم باید طبیعی‌گرایانه باشند. به عبارت دیگر اگر بنا باشد روش طبیعی‌گرایانه در افشای حقایق جهان موفق باشد، لازم است هرچه آنچه در جهان است طبیعی باشد. چرا که در غیر این صورت رویدادها و حقایق در جهان وجود خواهد داشت که با روش طبیعی‌گرایانه رویت‌ناپذیر هستند. بر این اساس، تعهد به طبیعی‌گرایی متافیزیکی پیش‌شرط فعالیت علمی است. زیرا تنها با پذیرش آن، به کار بستن روش طبیعی‌گرایانه در علم توجیه می‌یابد.

اما باربارا فارست به نفع سمت دیگر این رابطه استدلال می‌کند. فارست معتقد است طبیعی‌گرایی روش‌شناختی، پدر طبیعی‌گرایی متافیزیکی است. یعنی جهان‌بینی طبیعی‌گرایانه اعتبار خود را از موفقیت طبیعی‌گرایی روش‌شناختی کسب می‌کند.

فارست می‌گوید: «... این به دلالت‌های متافیزیکی طبیعی‌گرایی روش‌شناختی اشاره دارد: اگر فاکتورهای علمی فراطبیعی به لحاظ روش‌شناختی مجاز باشند، کیهانی که به دنبال تبیین آن هستیم یک کیهان نا-طبیعی خواهد بود. و برعکس، اگر تنها فاکتورهای علمی طبیعی به لحاظ روش‌شناختی و معرفت‌شناختی تبیین‌های مشروعی به حساب بیایند، آنگاه تنها یک متافیزیکی طبیعی‌گرایانه به لحاظ فلسفی موجه خواهد بود.» (Forrest 2000, 12) در این نقل قول فارست به دلالت‌های متافیزیکی دانش حاصل از به کار بستن یک روش‌شناسی اشاره دارد. اگر روش‌شناسی ما تنها توسل به فاکتورهای علمی طبیعی را مجاز بشمرد، دانش حاصل از آن تصویری از جهان ارائه می‌دهد که در آن تنها هویت طبیعی نقش علمی ایفا می‌کنند و هر پدیده‌ای را با ارجاع به همین هویت می‌توان تبیین کرد. اما اگر ورود هویت فراطبیعی را نیز به لحاظ روشی مجاز بشمریم، تصویری که از جهان خواهیم داشت دیگر در چارچوب طبیعی‌گرایی فلسفی نخواهند گنجد. فارست در توضیح چگونگی حمایت طبیعی‌گرایی روش‌شناختی از طبیعی‌گرایی متافیزیکی می‌گوید: «از آنجا که طبیعی‌گرایی فلسفی محصول طبیعی‌گرایی روش‌شناختی است، و طبیعی‌گرایی روش‌شناختی به واسطه موفقیت معرفت‌شناختی و فنی‌اش معتبر شناخته شده است، هر توسعه‌ای در فهم علمی منجر به تایید بیشتر آن خواهد شد.» (Forrest 2000, 24) در حقیقت طبق استدلال فارست، مقید بودن علم به روش طبیعی‌گرایانه موجب می‌شود گسترش دامنه معرفت علمی جهان‌بینی طبیعی‌گرایانه را غنی‌تر کند و بسط این جهان‌بینی توسط علم، همواره امتیاز مثبتی به نفع طبیعی‌گرایی فلسفی علیه فراطبیعی‌گرایی خواهد بود.^۲

با تکیه بر استدلال فارست، می‌توان دید طبیعی‌گرایی روش‌شناختی چطور اصل چالش برانگیزی را نقض می‌کند. التزام به طبیعی‌گرایی روش‌شناختی موجب می‌شود تبیین‌های علمی همواره با طبیعی‌گرایی فلسفی سازگار باشند. این اصل مانع از وجود هرگونه هویت، یا مفروضاتی می‌شود که خارج از چارچوب طبیعی‌گرایی فلسفی هستند. بنابراین روایت علم از جهان همواره درون مرزهای طبیعی‌گرایی فلسفی قرار می‌گیرد. در نتیجه علم علی‌الاصول هرگز طبیعی‌گرایی فلسفی را به چالش نمی‌کشد.

از طرف دیگر، تعهد به طبیعی‌گرایی روش‌شناختی موجب می‌شود فرضیه‌های فراطبیعی‌گرایانه هرگز جایی در علم نداشته باشند. فراطبیعی‌گرایان باور دارند پدیده‌هایی در جهان وجود دارند که بهترین تبیین خود را با ارجاع به وجود هویتی

فراطبیعی پیدا می‌کنند. اما طبیعی‌گرایی روش‌شناختی موجب می‌شود یا چنین پدیده‌هایی تبیین‌خواه به حساب نیایند، چنان‌که دنت پدیده پیچیدگی‌های تقلیل‌ناپذیر مورد اشاره بهی را امری قابل توجه و نیازمند تبیین خاص نمی‌داند (Dennett, 2011, 32). و یا اینکه حکم به بسندگی تبیین‌های طبیعی‌گرایانه موجود درباره آنها داده شود، مانند ترجیح فرضیه چندجهانی در مورد پدیده تنظیم ظریف کیهانی، با وجود اشکالات متعدد آن (Susskind 2006). مسدود کردن ورود ایده‌ها و ترجیحات فراطبیعی‌گرایانه به علم باعث می‌شود علم علی‌الاصول هرگز فراطبیعی‌گرایی را تایید نکند.

به این ترتیب علی‌رغم این تصور ابتدایی که طبیعی‌گرایی روش‌شناختی ضامن خنثایی متافیزیکی علم است، چنین نیست. چنان‌که تورنس بیان می‌کند طبیعی‌گرایی روش‌شناختی صرفاً مانع از ورود مفروضات نا-طبیعی‌گرایانه می‌شود، نه تمام پیش فرض‌های متافیزیکی. طبیعی‌گرایی روش‌شناختی هرگز افراد را از اتخاذ مفروضات نامناسب و جسورانه طبیعی‌گرایانه منع نمی‌کند، بلکه تنها طردکننده مفروضات فراطبیعی‌گرایانه است (Torrance 2017, 706). به همین دلیل التزام به آن موجب می‌شود نظریه‌های علمی همواره در سازگاری با طبیعی‌گرایی فلسفی بوده و هرگز امتیازی به رقیب آن ندهند. این وضعیت طبیعی‌گرایی فلسفی را بر سر دوراهی قرار می‌دهد. یا باید برای پرهیز از جزمی شدن دیدگاهش از استفاده از علم به عنوان شاهدی به نفع دیدگاه خود چشم‌پوشی کند؛ و یا برای آن که بتواند به شکل مشروعی از علم به عنوان دآوری تجربی به نفع دیدگاه خود بهره‌برد باید از طبیعی‌گرایی روش‌شناختی دست بردارد.

۵. چند انتقاد و پاسخ به آنها

استدلال فوق احتمالاً با انتقاداتی از سوی حامیان طبیعی‌گرایی فلسفی مواجه می‌شود. در ادامه دو نقد محتمل تقریر و به آنها پاسخ داده می‌شود.

۱-۵- چرا اصل چالش‌برانگیزی را بپذیریم؟

مدافع طبیعی‌گرایی فلسفی می‌تواند ادعا کند برای آن که علم به عنوان شاهدی به نفع طبیعی‌گرایی فلسفی مورد ارجاع قرار گیرد نیازی به پذیرش اصل چالش‌برانگیزی نیست. این نقد را می‌توان به این شکل تقریر کرد:

در مورد علم تجربی اصل چالش برانگیزی برقرار نیست به این دلیل که علم تجربی محصول جهان‌بینی طبیعی‌گرایانه است و هرگز معارض با آن نخواهد بود. اما همین حقیقت که جهان‌بینی طبیعی‌گرایانه منجر به تولید نظام دانش موفق و گسترده‌ای چون علم تجربی شده است، بهترین حجت برای برتری این دیدگاه نسبت به دیدگاه رقیب آن است.

طبق این نقد، پیوند میان علم تجربی و جهان‌بینی طبیعی‌گرایانه وثیق‌تر و مسلّم‌تر از آن است که قابل تردید یا سست شدن باشد. و همین پیوند وثیق موجب می‌شود پدیده علم - بطور کلی و نه نظریه‌های علمی بطور خاص - امتیازی مهم به نفع جهان‌بینی طبیعی‌گرایانه به حساب بیایند.

در پاسخ به این نقد باید به دو نکته توجه داشت. اول این که در این ادعا که علم محصول جهان‌بینی طبیعی‌گرایانه است، تردیدهای نظری و تاریخی جدی وجود دارد. برای مثال پلنتینگا و ری نشان می‌دهند علم تجربی مبتنی بر پیش‌فرض‌هایی هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی است که طبیعی‌گرایی فلسفی از آنها پشتیبانی نمی‌کند. پلنتینگا در استدلال معروف خود با نام استدلال تکاملی علیه طبیعی‌گرایی (EAAN) نشان می‌دهد اعتمادپذیری قوای شناختی که پیش فرض ضروری فعالیت علمی است، توسط طبیعی‌گرایی فلسفی پشتیبانی نمی‌شود. او در استدلال خود روایت طبیعی‌گرایانه از تکامل انسان و نظریه ذهن را می‌پذیرد که طبق آن ظهور گونه انسان محصول نیروهای کور انتخاب طبیعی بوده و خصوصیات ذهنی او نیز خصوصیات فیزیکی هستند. بر این اساس، محتوای باورها و به تبع آن صدق و کذب آنها که خصلت‌هایی فیزیکی نیستند ربطی به فرآیند انتخاب طبیعی که ساختارهای فیزیولوژیک را برمی‌گزیند، ندارند. انتخاب طبیعی ارزشی به صادق بودن باورها نمی‌دهد و صرفاً ساختارهایی را که منجر به سازگاری با محیط می‌شوند برمی‌گزیند. پس احتمال اعتمادپذیری قوای شناختی، به شرط اینکه انسان‌ها محصول انتخاب طبیعی باشند عدد بالایی نخواهد بود (Plantinga 2002, 1-12).

همچنین ری نیز در کتاب «جهان بدون طراحی» دو پیش‌فرض «واقع‌گرایی درباره اشیای مادی»، و «واقع‌گرایی درباره اذهان دیگر» را به عنوان دو پیش‌فرض ضروری برای فعالیت علمی مطرح می‌کند که با فرض طبیعی‌گرایی فلسفی نمی‌توان آنها را حفظ کرد. او استدلال خود را با طرح مسأله‌ی اکتشاف^۳ آغاز می‌کند، که به چگونگی کشف

ویژگی‌های وجهی ذاتی^۴ توسط روش‌های علوم طبیعی می‌پردازد. ویژگی‌های وجهی دربردارنده‌ی ضرورت‌ها یا امکان‌هایی برای اشیایی که آن ویژگی‌ها را دارند، هستند (۷۷، ۲۰۰۲ □□□). ری ادعا می‌کند با تکیه بر طبیعی‌گرایی نمی‌توان پاسخ مقبولی به مساله اکتشاف داد و در نتیجه برای حفظ واقع‌گرایی درباره اشیای مادی و به تبع آن واقع‌گرایی درباره اذهان دیگر نیز به مشکل برواهیم خورد (۷۰، ۲۰۰۲ □□□). به این ترتیب اینکه طبیعی‌گرایی فلسفی به لحاظ نظری از علم تجربی پشتیبانی کند محل مناقشه است.

علاوه بر این، نگاهی به تاریخ علم نیز نشان می‌دهد توسعه نظریه‌های علمی خصوصاً در برهه انقلاب علمی تا حد زیادی متأثر از باورهای خداپاورانه دانشمندان پیشرو بوده است. گاليله طبیعت را چون کتابی متناظر با کتاب وحی دیده و هر دو را جلوه‌ای از آیات خداوند می‌دانست که از طریق تامل در آن می‌توان به شناخت خداوند رسید. بویل، طبیعت را چون معبد و دانشمند را چون نیایشگر می‌دید و الهاماتی را که دانشمندان خوش‌اقبالی به حساب می‌آوردند نوعی وحی می‌شمرد (Brooke 2014, 25). فراتر از نمونه‌های فردی دانشمندان خداپاور، استنلی ادعا می‌کند ایده یکنواختی قوانین طبیعت به عنوان سنگ بنای علم مدرن، ریشه در ایده‌های توحیدی داشته است. چنان که این نسبت در مورد کشف حلقه‌های زحل توسط ماکسول به روشنی دیده می‌شود. ماکسول با ارجاع به صفات خداوند به عنوان خالق جهان، ثبات قوانین جهان را نتیجه گرفته و از آنجا ادعا می‌کند مختصات فضا-زمانی در برقراری قوانین طبیعی تغییری ایجاد نمی‌کنند و با این فرض حلقه‌های زحل را کشف می‌کند (Stanley 2011, 545-546).

اما نکته دوم این که باید در نظر داشت که حتی اگر بپذیریم که علم تجربی با رویکردی طبیعی‌گرایانه طیف وسیعی از پدیده‌ها را تبیین کرده است، همچنان تا نفی وجود امر فراطبیعی فاصله داریم. از منظر فراطبیعی‌گرایان پرسش‌های مهمی وجود دارد که علم طبیعی گرا آنها را نادیده می‌گیرد و بی‌اهمیت می‌شمارد. در حالی که در چارچوب فراطبیعی‌گرایی این پرسش‌ها اهمیت دارند و پاسخ به آنها می‌تواند متأثر از یافته‌های علمی باشد. در حقیقت یکی از مواضع مهم اختلاف میان طبیعی‌گرایان و فراطبیعی‌گرایان، اختلاف بر سر این است که چه چیزی تبیین‌خواه، و چه چیزی تبیین‌ناپذیر است. پس در حالی که طبیعی‌گرایان باور دارند علم طبیعی‌گرا قادر است

(بالفعل یا بالقوه) تمام پرسش‌های بشر در باره جهان طبیعی را پاسخ دهد، فراطبیعی‌گرایان معتقدند همچنان اموری مربوط به جهان طبیعی وجود دارد که جز با ارجاع به امر فراطبیعی قابل تبیین نیست. پس از نظر آنها علم طبیعی‌گرا با وجود موفقیت‌هایش همچنان نابسندگی‌های چشمگیری دارد.

۲-۵- کنار گذاشتن طبیعی‌گرایی روش‌شناختی و معضل شبه علم

کنار گذاشتن طبیعی‌گرایی روش‌شناختی، می‌تواند برای بسیاری از فیلسوفان و دانشمندان هراس‌انگیز باشد. این تصور که دانشمندان برای استفاده از هویات و مفروضات فراطبیعی در کار علمی خود محدودیتی نداشته باشند، می‌تواند ماهیت علم را به کلی دگرگون کند. خاصه با توجه به این که طیف وسیعی از هویات در فرهنگ‌ها و باورهای گوناگون به عنوان هویات فراطبیعی پذیرفته شده‌اند که باز کردن در علم به روی آنها می‌تواند منجر به ظهور انواع رنگارنگی از شبه علم شود. این نقد را می‌توان به این صورت بیان کرد:

طبیعی‌گرایی روش‌شناختی اصلی‌مبنایی برای فعالیت علمی است و کنار گذاشتن آن موجب تولید شبه علم می‌شود. به همین دلیل علاوه بر طبیعی‌گرایان فلسفی، فراطبیعی‌گرایان و خداباوران بسیاری نیز آن را می‌پذیرند. بنابراین نمی‌توان از آن دست برداشت.

در پاسخ به این نقد سه نکته قابل ذکر است. نکته اول این که طبق ادعای طرح شده، اصل چالش برانگیزی مدافع طبیعی‌گرایی فلسفی را بر سر یک دوراهی قرار می‌دهد: حفظ طبیعی‌گرایی روش‌شناختی به بهای از دست دادن حمایت علم؛ و یا از دست دادن حمایت علم به بهای حفظ طبیعی‌گرایی روش‌شناختی. پس طبیعی‌گرای فلسفی می‌تواند بگوید تعهد علم به طبیعی‌گرایی روش‌شناختی برای او اولویت بیشتری دارد و هرچند موجب منتفی شدن چالش برانگیزی علم برای طبیعی‌گرایی فلسفی شود، اما این هزینه را می‌پذیرد.

نکته دوم این که قرار دادن طبیعی‌گرایی روش‌شناختی به مثابه ملاک تحدید علم از شبه علم خالی از ایراد نیست. مساله تحدید، چندین دهه است که مورد توجه فیلسوفان علم قرار گرفته است و راه‌های مختلفی برای آن پیشنهاد شده است. تا جایی که برخی چون لاودن ادعا کرده‌اند این مساله اساساً شبه مساله بوده و به ابزاری برای مقابله با دیدگاه‌های رقیب بدل شده است (لاودن ۱۳۸۲، ۱۳۹). با این همه حتی اگر نخواهیم

همچون لاودن مساله تحدید را به علت پیچیدگی اش و عدم توافق درباره آن به کلی کنار بگذاریم، باز هم دلیلی نداریم برای این که طبیعی‌گرایی روش‌شناختی را به مثابه ملاک تحدید بپذیریم. یک نمونه از تلاش‌های اخیر برای ارائه ملاک تحدید، پیشنهاد داوز است. او از ارائه یک شاخص معین برای جداسازی علم و شبه علم می‌پرهیزد و به جای آن ملاکی چندعاملی پیشنهاد می‌دهد. طبق پیشنهاد داوز، با نظر به ماهیت اجتماعی علم، ملاک علمی یا شبه علمی بودن یک نظریه این است که توسط یک جامعه علمی فعالانه دنبال شود. داوز معتقد است پذیرفته شدن یک نظریه در جامعه علمی و دنبال شدن آن توسط آنها امتیاز بزرگی به نفع علمی بودن یک نظریه است. اگرچه جامعه دانشمندان در تشخیص خود خطا پذیرند، اما به نظر می‌رسد نمی‌توان ملاکی بهتر از خود جامعه علمی برای تمییز علم از غیر علم قرار داد (Dawes 2018, 290). بر این اساس طبیعی‌گرایی روش‌شناختی، از بیرون از جامعه علمی و از منظری فلسفی برای علم چارچوب تعیین می‌کند که درباره آن تردیدهایی وجود دارد. نکته سوم این که بسیاری از مدافعین طبیعی‌گرایی روش‌شناختی - خصوصاً مدافعین خدا باور آن - طبیعی‌گرایی روش‌شناختی را یک ادعای حداقلی مبنی بر تعهد به روش تجربی در علم می‌دانند. در حالی که طبیعی‌گرایی روش‌شناختی ادعایی قوی‌تر از این دارد. طبیعی‌گرایی روش‌شناختی از ورود پیش فرض‌های فلسفی به علم جلوگیری نمی‌کند چرا که اساساً چنین کاری امکان‌ناپذیر است. بلکه صرفاً از ورود پیش فرض‌هایی که صراحتاً جهت‌گیری دینی دارند مانع می‌شود. طبیعی‌گرایی روش‌شناختی نه تنها ارجاع به هویات فراطبیعی، بلکه ارجاع به مفاهیمی چون قصد، غایت، و هدف را در تفسیر یافته‌های علمی ممنوع می‌شمارد. کنار گذاشتن طبیعی‌گرایی روش‌شناختی می‌تواند صرفاً حذف چنین محدودیت‌هایی باشد، و نه روی گرداندن از روش تجربی. بنابراین ضمن کنار گذاشتن طبیعی‌گرایی روش‌شناختی به عنوان قاعده‌ای سخت علیه فراطبیعی‌گرایی، می‌توان به روش تجربی متعهد بود و به شبه علم نیز دامن نزد.

۶. نتیجه‌گیری

مناقشه میان طبیعی‌گرایی و فراطبیعی‌گرایی در طول تاریخ فلسفه در میدان بحث‌های گوناگونی (همچون تقابل مادی‌انگاری و روح‌باوری درباره ذهن، یا تقابل خدا باوری و خدا ناباوری) و به اشکال متفاوتی دنبال شده است. در دهه‌های اخیر پای نظریه‌های علمی نیز به این نزاع بطور جدی باز شده است و روایت‌های علمی از جهان، به مثابه

شاهدی تجربی در این بحث مورد ارجاع قرار گرفته‌اند. به همین دلیل چگونگی ورود علم به مناقشه طبیعی‌گرایی - فراطبیعی‌گرایی، و شرایط بهره بردن از نظریه‌های علمی در این مناقشه شایسته توجه است.

در این مقاله نشان داده شد که ورود نظریه‌های علمی در این مناقشه در قالب استنتاج از طریق بهترین تبیین، یا صورت بندی بیزگرایانه اتفاق می‌افتد. نظریه‌های علمی نه مستقیماً و بشکل مقدمه‌ای از یک استدلال قیاسی، بلکه از طریق تغییر میزان ارجحیت یک فرضیه در این استدلال‌ها وارد می‌شوند و به نفع یکی از طرفین مناقشه مورد استفاده قرار می‌گیرند. اما برای این که این ورود مجاز و موجه باشد، لازم است نظریه‌های علمی حدی از بی طرفی را نسبت به دو طرف مناقشه داشته باشند. چرا که در غیر این صورت، و اگر نظریه‌های علمی علی‌الاصول و فارغ از محتوایشان همواره به نفع یکی از طرفین مناقشه باشند، عملاً این حمایت معنادار نخواهد بود.

این نکته در قالب اصل چالش‌برانگیزی صورت‌بندی شد. طبق این اصل برای آنکه استفاده از حمایت علم در این مناقشه مجاز باشد، علم باید بتواند علی‌الاصول برای هر دو طرف مناقشه چالش‌برانگیز و موید باشد. چرا که در غیر این صورت، حمایت علم از یکی از طرفین مناقشه بنا به تعریف خواهد بود و ارزشی نخواهد داشت.

اما طبیعی‌گرایی فلسفی برای پذیرش این شرط ناچار است از طبیعی‌گرایی روش‌شناختی دست بردارد. چرا که طبق طبیعی‌گرایی روش‌شناختی، تبیین‌های علمی همواره باید محدود به چارچوب طبیعی‌گرایانه بوده و عاری از هر هویت یا پیش‌فرض فراطبیعی‌گرایانه باشند. تعهد به طبیعی‌گرایی روش‌شناختی موجب می‌شود دانش علمی همواره سازگار با جهان‌بینی طبیعی‌گرایانه و موید آن باشد. همچنین اموری که از نظر مدافعین فراطبیعی‌گرایی نیازمند تبیینی فراطبیعی‌گرایانه هستند، بی‌نیاز از تبیین تشخیص داده شده و یا حکم به بسندگی تبیین‌های طبیعی‌گرایانه درباره آنها داده می‌شود. به این ترتیب هرگز تبیین‌های فراطبیعی‌گرایانه جایی در علم نخواهند داشت و علم هرگز موید فراطبیعی‌گرایی نخواهد بود.

بر این اساس -چنان که استفن دیلی می‌گوید- طبیعی‌گرایان از طرفی فرضیه‌های خداپاورانه را آنچنان نسبت به علم بی‌ربط می‌دانند که آنها را به کلی از علم طرد می‌کنند، اما از طرف دیگر آنها را به قدری مربوط به علم می‌دانند که معتقدند علم می‌تواند آنها را نفی کند. دیلی وضعیت طبیعی‌گرایی فلسفی را که متعهد به طبیعی‌گرایی

روش شناختی است، مانند کسی می‌داند که قوانین بازی را اینطور تعیین می‌کند: « شیر بیاید من می‌برم، خط بیاید تو می‌بازی» (Dilley 2010, 129) برای پرهیز از چنین جزمی، طبیعی‌گرای فلسفی ناچار است یکی از دو مسیر کنار گذاشتن حمایت علم، یا کنار گذاشتن طبیعی‌گرایی روش‌شناختی را بپذیرد.

پی‌نوشت‌ها

^۱ نکته جالب درباره آنتونی فلو این است که پس از یک عمر استدلال فلسفی در ردّ خداپاوری با استناد به یافته‌های علمی درباره DNA در سال ۲۰۰۴ از دیدگاه سابق خود دست برداشت و به وجود خدا باور آورد (Flew & Varghese 2007).

^۲ اگرچه ظاهراً دیدگاه فارست و ماهنر از نظر تقدم طبیعی‌گرایی متافیزیکی و روش‌شناختی نسبت به یکدیگر در تقابل با هم قرار دارند، اما چنین نیست. نکته اینجا است که هنگامی که ماهنر از تقدم طبیعی‌گرایی متافیزیکی بر طبیعی‌گرایی روش‌شناختی سخن می‌گوید، منظور او تز اجمالی طبیعی‌گرایی متافیزیکی است که شامل نفی وجود هویت فراطبیعی می‌شود و اشاره‌ای به اینکه هویت موجود در جهان شامل چه مواردی می‌شوند ندارد. اما هنگامی که فارست از تقدم طبیعی‌گرایی روش‌شناختی بر طبیعی‌گرایی متافیزیکی سخن می‌گوید، یک جهان‌بینی طبیعی‌گرایانه تفصیلی را در نظر دارد که شامل مجموعه‌ای از مفروضات درباره هویت موجود در جهان طبیعی می‌شود که همگی برآمده از هویت مفروض در نظریه‌های علمی هستند.

^۳ The Discovery Problem

^۴ Intrinsic Modal Properties

منابع

- لاودن لری، زوال مساله تحدید، ترجمه حسن میاننداری، حوزه و دانشگاه، سال نهم، شماره ۱۳۸۲، ۳۴
- Applegate, Kathryn. 2013. "A Defense of Methodological Naturalism". *Perspectives on Science and Christian Faith*, No. 65
- Armstrong, David. 1978. "Naturalism, Materialism and First Philosophy". *Philosophia*. PP:261-276
- Brooke, John H. 2014. *Science and Religion Some Historical Perspectives*. UK Cambridge: Cambridge University Press

- Dawes, Gregory. 2018. "Identifying Pseudo-Science: A Social Process Criterion". *Journal for General Philosophy of Science*. Vol.43 No.3
- Dennett, Daniel. 2011. "Truths that Miss Their Mark: Naturalism Unscathed". In *Science and Religion Are they Compatible?* Co-Authored By Plantinga and Dennett. Oxford. New York
- Dilley, Stephen. 2010. "Philosophical Naturalism and Methodological Naturalism Strange Bedfellows?", *Philosophia Christi*, Vol.12. No.
- Duhem, Pierre. 1996. *The Aim and the Structure of Physical Theory*. Translated by Philip Wiener. Atheneum. New York.
- Flew, Antony. 1984. *God and Philosophy*. Prometheus Books.
- ----- 2000. "Death by a Thousand of Qualifications". In *Philosophy of Religion A Guide and Ontology*. Ed. Brayan Davies. Oxford University Press.
- Flew, Antony; Varghese Abraham. 2007. *There Is a God*. Harper Collins e-books
- Forrest, Barbara. 2000. "Methodological Naturalism and Philosophical Naturalism, Clarifying the Connection". *Philo*. Vol.3. Issue 2
- Harman, Gilbert. 1965. "The Inference of Best Explanation". *Philosophical Review*. Vol. 74 No.1. PP: 88-95
- Kurtz, Paul. 1998. "Darwin Re-Crucified: Why Are So Many Afraid of Naturalism?". *Free Inquiry*
- Leon, Felipe. 2019. "Varieties of Naturalism". In *Is God the Best Explanation of Things? A Dialogue* Co-Authored by Rasmussen and Leon. Palgrave MacMillan
- Mahner, Martin. 2011. "The Role of Metaphysical Naturalism in Science", *Science and Education*. Vol.21. Issue10
- Pennock, Robert. 2011. "Can't Philosophers Tell the Difference between Science and Religion?: Demarcation Revisited". *Synthese*. Vol.178. No.2
- Plantinga, Alvin. 2002. "Introduction: The Evolutionary Argument Against Naturalism". In *Naturalism Defeated?*. Ed. James Beilby. Cornell University Press: London.
- ----- 2008. "Against Naturalism". In *Knowledge of God* Co-Authored by Plantinga and Tooley, Blackwell Publishing.
- Rasmussen, Joshua. 2019. "For a Personal Foundation". In *Is God the Best Explanation of Things? A Dialogue*. Co-Authored by Rasmussen and Leon. Palgrave MacMillan
- Rea, Michael. 2002. *World Without Design: Ontological Consequences of Naturalism*. Oxford University Press.
- Ruse, Michael. 2005. "Methodological Naturalism Under Attack", *South African Journal of Philosophy*, Vol.24 No.1
- Schmitt, Fredrick. 1995. "Naturalism", in *Companion to Metaphysics*. Eds. Kim and Sosa. Oxford. Basil Blackwell.

- Stanley, Matthew. 2011. "The Uniformity of Natural Laws in Victorian Britain: Naturalism, Theism, and Scientific Practice", *Zygon*, Vol. 46. No. 3
- Susskind, Leonard. 2006. "The Cosmic Landscape: String Theory and Illusion of Intelligent Design", paperback Eds. Little, Brown and Co. New York.
- Swinburne, Richard. 2003. "the Argument to God from Fine Tuning Reassessed". in *God and Design: The Teleological Argument and Modern Science*. Edited by Neil Manson. Routledge: London
- Torrance, Andrew. 2017. "Should a Christian Adopt Methodological Naturalism?". *Zygon*, vol. 52, no. 3